

ga je mladi literarni klub dunajski (Vidic, Govekar, Zupančič, Eller) spomnil izredno laskavo v Slovenskem narodu.«

Iz besed, ki jih Izidorju Cankarju po spominu navaja Meško, bi bilo neutemeljeno sklepati, da uredniku Doma in sveta Meškova proza ni bila všeč, da ni ustrezala po literarni plati, se ni ujemala z dominsvetovskim občim pisanjem. Proza se mu je zdela le razvlečena, brez dogajanja. In če pod vtisom Lampetovih besed danes preberemo Meškovega Mojega prijatelja, moremo Lampetu oponesti, da je pokazal v svoji iztrgani sodbi gluhost prav za Meškovo že v tej črtici se uveljavlajočo izvirnost: uperjenost v notranje, duševno dogajanje svoje osebe. Moj prijatelj stoji na začetku Meškove psihološke proze, te Meškove najbolj izvirne in zrele ustvarjalnosti. Lampe tega ni videl in kot urednik ni potrdil Meškove nakazane poti.

V dolgih desetletjih svojega pisateljavanja je Meško menjaval svoje sodelovanje pri najrazličnejših naših listih. Bil je zamerljiv in hitro drobno užaljen. Tako sodim, da je bil tudi ta Meškov prvi odklon od Doma in sveta samo zamera iz pisateljskega samoljubja, osebna užaljenost, ki je slavila zmagoslavje ob stvarnosti, da se mu je odprl Zvon, ob Zvonu pa Slovenska matica. Dejstvo, da se ni takoj od vsega začetka priključil Domu in svetu, ni nič spremenilo Meškove pisateljske poti. Če se mu je tedaj »zameril« Dom in svet, je pozneje poiskal in našel pot v njegovo uredništvo, med njegove sodelavce. Bil je priden, da, celo vnet slovenski pisatelj in močno prilagodljiv, ne da bi bil zatajeval svojo naravo in s strastjo pripadal literarni šoli, modnim strujam, političnim grupacijam ipd.

(Se bo nadaljevalo)

Viktor Smolej
Ljubljana

Ocene in poročila

KNJIŽEVNOST O NOB IN REVOLUCIJI V SLOVENSkih BERILIH IN PROGRAMIH OBVEZNEGA BRANJA V USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU

Preoblikovanje vzgoje in izobraževanja, ki se je za vso Slovenijo začelo v šolskem letu 1981/82, je poenotilo koncept pouka slovenskega jezika in književnosti v usmerjenem izobraževanju, pri čemer se je pokazala vrsta problemov. Po spremenjenem konceptu so izoblikovali nove učne načrte, zato je potrebno razmišljanje o naslovni temi in o učbenikih za književnost nujno povezati z učnim načrtom.

Veljavni učni načrt za slovenski jezik in književnost odmerja spoznavanju književnosti polovico predvidenega števila ur, to pa se giblje od 70 do 140 v nadaljevalnih, 158 v skrajšanih in od 245 do 595 v srednjih programih. Po predmetnikih iz leta 1981 je med 200 smermi le 5 takih s po 4 urami slovenskega jezika tedensko v vseh štirih letih (1. glasbenik splošne smeri, 2. solopevec, instrumentalist, 3. knjižničar, knjigar, 4. organizator kulturnega življenja, 5. učitelj naravoslovno-matematične smeri) in 3 z izbirno peto uro v četrtem letu izobraževanja (1. vzgojitelj predšolskih otrok, 2. učitelj razrednega pouka in 3.

učitelj družboslovno-jezikovne smeri). Vpis v našete smeri ni najmočnejši, o čemer priča podatek, da sta se v šolskem letu 1983/84 v mariborski regiji vpisala v srednje usmerjeno izobraževanje 4202 učenca, od tega samo 270 v našete smeri. Zakaj toliko statistike? Podkrepi naj zahtevo po nujnem zvečanju števila ur, da bo mogoče uresničiti družbeno zahtevo po temeljito kulturno razgledanem mladem človeku, sposobnem spoznavati estetske in idejne vrednote književnosti!

Sestavljavci učnega načrta so koncipirali spoznavanje književnosti v dveh stopnjah. Vsi srednji programi imajo dveletno skupno vzgojnoizobraževalno osnovo tudi za spoznavanje književnosti. Zasnovana je po zgodovinskem načelu in sega od staroveških književnosti Orienta do sodobnosti. Narodnoosvobodilno pesništvo pride na vrsto v drugem letu srednjega usmerjenega izobraževanja, ugodna pa je korelacija z zgodovino. Spoznavanje književnosti je v tretjem in četrtem letu zasnovano tematsko-problemsko. V 3. letu je sedem tematsko-problemskih sklopov, razdeljenih po časovno-slogovni zapovrstnosti, njihov časovni lok se pne od simbolizma do sodobnosti, v 4. pa je pet tematsko-problemskih jeder, nanašajočih se na književnost 19. in 20. stoletja. V učnem načrtu se posamezni naslovi ne ponavljajo, izjeme so Župančičeva Duma, Pregljeva Matkova Tina in Smoletova Antigona. Učni načrt opredeljuje smotre spoznavanja književnosti na dveh mestih. Vzgojno-izobraževalni smotri so zelo splošni. S književnostjo povezani smotri poudarjajo spoznavno funkcijo književnosti, manj pa estetsko. Za ilustracijo sta 11. in 12. smoter: a) učenci spoznavajo NOB kot poučitev in sporočilo, b) učenci spoznavajo teoretične osnove narodne književnosti v SLO. Čeprav je v pojasnilih mogoče najti še nekatere operative smotre, pa ostaja odprto vprašanje temeljnih smotrov spoznavanja književnosti in književne vzgoje.

V katalogu učbenikov in učnih gradiv za šolsko leto 1983/84, izdal ga je Zavod za šolstvo SRS, so navedeni učbeniki in gradiva, ki jih je določil strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje in strokovni svet PIS za srednje usmerjeno izobraževanje, in sicer Silva Faturja Književnost I in II, delovna zvezka za književnost Vere Gregoračeve in Književnost III avtorjev Frančka Bohanca, Petra Kolška, Rajka Korošca in Tineta Logarja. Za 4. razred, ki ohranja stare programe, so predpisani učbeniki Slovensko berilo III in IV (dopolnjena izdaja iz leta 1980, avtorji so Franček Bohanec, Janko Kos, Boris Paternu in Franc Zadavec) in Vere Gregoračeve Berilo z analizo, literarno zgodovino in teorijo. Primerjava med novimi učbeniki in učnim načrtom za književnost govori o skoraj popolni prilagoditvi učnim vsebinam v načrtu. V Književnosti I sta dva naslova spuščena, dvanajst pa je dodanih, tako da je v učbeniku 10 naslovov več kot v učnem načrtu. Podobno je v Književnosti II – v učbeniku ni Bezruča in Reymonta, dodan je Zola in en naslov, 5 je drugačnih; v Književnosti III je 6 naslovov zamenjanih in en dodan, torej je mogoče pričakovati, da bo tudi učbenik za 4. razred dosledno uresničil učni načrt. Učbeniki so sestavljeni po učnem načrtu za pedagoško usmeritev, ker je ta program najboljšejejši.

Pregledanih je bilo 36 beril in učbenikov za književnost.

Slovenska berila za nižje gimnazije iz štiridesetih in petdesetih let so prinašala tekste slovenskih in neslovenskih avtorjev (37,21 %, 19,48 %, 20,73 %), in sicer je prevedenih tekstov od 19,10 do 20,73 %. Berila niso urejena po zgodovinskem kriteriju in vsako sega od ustnega slovstva do sodobnosti. Veliko je ponovitev iz prvega berila, večina tekstov pa se je v kasnejših izborih opustila. Besedil s tematiko NOB in revolucije je od 23,03 do 42,65 %. Upoštevana so tudi ustrezna neumetnostna besedila. Opomb k berilom ni, dodan je le seznam manj znanih besed, osebnih in krajevnih imen.

Berila za višje razrede srednjih šol so urejena po literarnozgodovinskem kriteriju, zato je tematika NOB in revolucije zastopana šele v Slovenskem berilu VII, v kasnejših izdajah je to Slovensko berilo VIII. V izboru so samo slovenski avtorji, o NOB in revoluciji pa govorijo samo tretjina besedil.

Slovenska književnost I (uredil Dušan Pirjevec) obsega besedila od začetkov slovenskega slovstva do prvih desetletij 20. stoletja. Razvrstitev upošteva časovno zaporedje, ni pa delitve na posamezna književna obdobja. Predstavljenih je 235 besedil (v celoti ali v odlomkih), in ker je upoštevano monografsko načelo, je Oton Župančič predstavljen celo z 9 pesmimi, ki tematizirajo NOB. Slovenska književnost II (uredili so jo Franček Bohanec, Marija Jamar in Janko Kos) ne ohranja koncepta prve knjige, ampak upošteva literarnozgodovinska obdobja, zato nekatere avtorje srečujemo dvakrat ali celo trikrat, npr. Antona Vodnika, Ceneta Vipotnika, po dvakrat pa Edvarda Kocbeka, Boža Voduška, Pavla Golio, Miška Kranjca, Cirila Kosmača, Lili Novy, Mateja Bora in Jožeta Udoviča. V 30 besedilih (od skupno 213) so motivi NOB in revolucije – 13,82 %. Obe knjigi imata ob koncu še kratke literarnozgodovinske opombe. Za štiriletno šolanje je bilo 452 izbranih besedil brez besedil iz neslovenskih literatur.

Vera Remic-Jagrova z Jezikovno vadnico z berilom za poklicne šole ni nameravala ustvariti pregleda slovenske književnosti, ampak je izbrana besedila povezala z jezikovnim poukom in predvsem stilistiko, zato besedila niso razvrščena po literarnozgodovinskih kriterijih. Med 53 besedili (kar 40 odlomkov) samo Kosmačeva Balada o trobenti in oblaku tematizira NOB. Predelana izdaja iz 1975. leta je naslovljena Slovenski jezik za poklicne, tehniške in druge šole za gospodarstvo ter družbene službe. Tudi tu izbrana besedila niso v prvi vrsti namenjena spoznavanju književnosti, ampak so ilustracija razvoja slovenskega knjižnega jezika. Med 83 besedili so tri s tematiko NOB (Balada o trobenti in oblaku, Smrt nedolžnega velikana in Na Kamenjaku).

Skupina avtorjev Franček Bohanec, Janko Kos, Boris Paternu in Franc Zdravec je pripravila Slovensko berilo I, II, III in IV. Pregled je upošteval tretjo izdajo prvega in drugega berila, drugo izdajo tretjega in prvo izdajo četrtega. Novost Slovenskega berila v primerjavi s starejšimi berili je sistematičen pregled svetovne književnosti, sledijo mu izbrana besedila iz slovenske književnosti, v tretji skupini pa iz književnosti drugih jugoslovanskih narodov. Besedilom sledijo strnjene opombe ter vprašanja, ki učenca usmerjajo v iskanje idejnih, etičnih in estetskih vrednot posameznih besedil. Ker je imel učenec na voljo še literarnozgodovinske preglede slovenske in svetovne književnosti, opombe zadoščajo. Tematika NOB in revolucije je zaradi zgodovinskega načela pri ureditvi beril zastopana šele v Slovenskem berilu III z Župančičevo Veš, poet, svoj dolg? kot mobilizacijskim geslom narodnoosvobodilne književnosti. V Slovenskem berilu IV književnost NOB ni dobila lastnih periodizacijskih meja, ker je le nadaljevanje v tridesetih letih začelih idejno-vsebinskih in oblikoslovnih pojavov, le da se je angažiranost za idejo narodne in socialne osvoboditve radikalizirala. Slovenska književnost je predstavljena v poglavjih Socialni realizem in Od socialnega realizma do sodobnosti. Od 160 besedil jih je 37 s tematiko NOB in revolucije. Iz književnosti drugih jugoslovanskih narodov je zastopana te tematike v enakem razmerju (7 do 31 besedil).

Dopolnjeni izdaji Slovenskega berila III in IV navedeno podobo bistveno spreminjata, ker gre za občutno krčenje števila avtorjev in besedil. Sprememba je tudi v tem, da je v Slovenskem berilu III samo svetovna in slovenska književnost, v Slovenskem berilu IV pa slovenska književnost in književnost drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti. Poimenovanje obdobja je ostalo nespremenjeno. Nekateri avtorji so predstavljeni z drugimi besedili kot v prvi izdaji, na novo pa sta vključena Edvard Kardelj in Karel Grabeljšek-Gaber. V Slovenskem berilu III tematizira NOB in revolucijo poleg Župančičeve pesmi Veš, poet, svoj dolg? še Golieva Balada o nesrečnem doktorju Vladimiru Kantetu. V Slovenskem berilu IV je 50 slovenskih avtorjev in 76 besedil, iz književnosti drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti pa 24 avtorjev in 26 besedil. Motivi NOB in revolucije so v 23 slovenskih in 8 tekstih iz književnosti drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti. Dopolnjena izdaja Slovenskega berila IV je predpisano berilo še v letošnjem šol-

skem letu, zato je zanimiva primerjava z učbeniki za književnost in učnim načrtom v srednjem usmerjenem izobraževanju.

Skupnih je dobra tretjina besedil iz slovenske in polovica besedil iz književnosti drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Tematika NOB in revolucije je v Slovenščini 3 Vere Gregoračeve zastopana samo z Župančičevo Veš, poet, svoj dolg? v Slovenščini 4 pa z 20 besedili. Mednje je sestavljavka vključila tudi pesem ljudske pesnice Sonje Hlebčar Retenjsko polje. Iz književnosti drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti je samo pesnitev Jama Ivana Gorana Kovačiča. Vera Gregoračeva je uvedla v slovensko šolsko prakso nov tip berila za književno vzgojo v srednji šoli in svoje izkušnje uporabila pri sestavi berila z analizo, literarno zgodovino in teorijo. Slovenski jezik, ki so ga uporabljali učenci pedagoških šol kot preizkusno gradivo – 4. snopič je še zdaj predpisan za 4. razred pedagoških usmeritev, še v šolskem letu 1982/83 pa sta bila 3. in 4. snopič predpisana za poklicne in tehnične šole. Prvi snopič Slovenskega jezika prinaša 6 pesmi iz izbora Partizanska ljudska pesem Črtomira Šinkovca, dopolnjujejo ga pa še vprašanja in naloge. V 4. snopiču Slovenskega jezika je 16 besedil (od 55) na temo NOB in revolucije. Izbrane pesmi in dramsko besedilo so skrčen izbor iz Slovenščine 4, dodan je le še izbor proznih besedil, ki so bila prej izpuščena. Od avtorjev iz književnosti drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti so predstavljeni z obravnavano tematiko Ivan Goran Kovačič z Jamo, Blaže Koneski s pesmijo Težko in Slavko Janevski z odlomkom iz novele Konj, velik kakor usoda.

Med še lani predpisanimi berili sta tudi berili za srednje šole z italijanskim učnim jezikom. Slovensko berilo za prvi in drugi razred je sestavila Nevenka Gorjup in uvrstila 9 besedil z narodnoosvobodilno tematiko v tretjem delu, kjer je še 20 po časovni in zvrstni pripadnosti zelo različnih besedil. S tem je zagotovila pričujočnost obravnavane tematike tudi v prvih dveh letih, kar je nedvomno izrednega vzgojnega pomena za medsebojno spoznavanje in utrjevanje vezi med pripadniki različnih narodnostnih skupnosti, živečih na istem ozemlju. Slovensko berilo za 3. in 4. razred so sestavili Alenka Kozinc, Stane Mihelič in Ljudmila Rusi. Izbrana besedila so razvrščena po obdobjih od realizma do sodobnosti. Sledijo neumetnostna besedila in pregled slovenske, hrvaške, srbske in makedonske književnosti v obdobju od realizma do danes. NOB in revolucijo tematizira 21 od skupno 113 besedil. Iz književnosti drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti so zastopani Vladimir Nazor (Tito), Ivan Goran Kovačič (Jama), Desanka Maksimović (Krvava bajka), Branko Čopić (Kadilska zgodba), Mihajlo Lalić (Pusta zemlja), Blaže Koneski (Težko) in Slavko Janevski (Konj, velik kakor usoda).

Za celotnejšo podobo o pouku književnosti bi bilo potrebno pritegniti v pregled še literarnozgodovinske učbenike in literarno teorijo, če niso dognanja obeh temeljnih književnih ved vključena kot opombe kar v berila. Potrjenega literarnozgodovinskega učbenika za srednje šole ni. V rabi sta Kosov Pregled slovenskega slovstva in Pregled svetovne književnosti. Anton Slodnjak je srednješolcem namenil Obraze in dela slovenskega slovstva, Francka Varl pa Naše književnike in njihova dela kot pomožni učbenik za pouk jugoslovanskih književnosti v osnovnih in poklicnih šolah (s številnimi ponatisi). Janko Jurančič je napisal Pregled srbske, hrvatske in makedonske književnosti. Starejša sta Stan-ka Janeža Zgodovina slovenske književnosti in Miroslava Ravbarja Pregled hrvaške, srbske in makedonske književnosti. Književni pojavi med leti 1941 in 1945 so poimenovani: Književnost med NOB (Varl), Slovstvo v NOB (Kos), Slodnjak pa je 11. poglavje naslovil Generacija vojne in revolucije s podpoglavjem Pripovedništvo v narodnoosvobodilnem boju. Učiteljem sta kot pripomoček na voljo dve literarni teoriji, in sicer mala literarna teorija Matjaža Kmecla, in Očrt literarne teorije Janka Kosa, pred njima pa Besedna umetnost Silve Trdinove. Slednja je pripravila še antologijo primerov iz besedne umetnosti, ki so jo uporabljali predvsem v poklicnih šolah, dokler je ni nadomestil učbenik Vere Re-

mic-Jagrove. Urejena je po zvrstno-vrstnem načelu, med 159 leposlovnimi besedili pa je le 8 pesmi s tematiko NOB in revolucije. Po enakem načelu je Jože Kocbek sestavil Slovensko berilo kot dopolnilo k pouku slovenskega jezika v prvem in drugem letniku dopisne administrativne šole.

Verificirani učbeniki za književnost v srednjem usmerjenem izobraževanju so zasnovani kot tip razvejenega učbenika. V rabi sta že učbenika in delovna zvezka za književnost I in II ter učbenik Književnost III. Manjkajo še obljubljeni navodila za učitelje. Empirična evalvacija je zajela šele programe in učbenike za prvo leto srednjega usmerjenega izobraževanja. Iz poročila, objavljenega v Vzgoji in izobraževanju, je mogoče razbrati, da učbenik v veliki meri omogoča uresničevanje smotrov predmeta, čeprav je primernejši za učence, ki so motivirani za pridobitev izobrazbe za peto stopnjo. Skoraj enotno je mnenje, da je učbenik Književnost I napisan v ustreznem jeziku za učence (anketirani so ugodno ocenili tudi delovni zvezek).

Seveda pa nekateri menijo drugače, kar je mogoče prebrati v sestavku Vinka Cudermana Kako poučevati književnost v Jeziku in slovstvu. Tudi društvo za primerjalno književnost SRS je predlagalo popravek, dopolnitev ali bistveno spremembo učnega načrta in nanj oprti učbenikov za književno vzgojo. Program in učbeniki prinašajo novosti, ki jih je mogoče sprejeti ali zavrniti po tehtnem premisleku in racionalni ter empirični evalvaciji. Seveda pa še tako odlični didaktični koncept ne bo ustrezno izkoriščen, če vsi udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa niso motivirani. Samo učiteljeva nenehna ustvarjalna iskanja lahko zagotovijo uspešen tematsko-problemski pouk, ki pa v zastavljenih časovnih okvirih terja še racionalno izrabo časa. Časovna bližina literarnih pojavov 20. stoletja in zlasti ure, namenjene spoznavanju književnih novosti, omogočajo zaposlitve mladostnikovega iščočega duha. Zato je individualizacija pouka predvsem v 3. in 4. letu nujna.

Veliko število besedil v Slovenskem berilu 1, 2, 3 in 4, ko je 251 avtorjev (prvotno 347) zastopanih s 543 besedili (prvotno 785), je učitelju omogočalo svobodnejše izbiranje med besedili in avtorji, čeprav je tudi poprej učni načrt zavezoval k obravnavi že določenih. Zdaj si mora učitelj bolj prizadevati pri svetovanju za domače delo in branje, sicer predstavitev z odlomki ne dosežejo pričakovanega učinka. V Književnosti I, II in III in učnem načrtu za 4. razred je 156 avtorjev, zastopanih z 222 besedili. V resnici pa učenec spozna le 126 avtorjev, ker so nekateri predstavljeni dvakrat ali celo trikrat. Učenci se seznanijo s 67 slovenskimi avtorji in 142 besedili. S preostalo tretjino besedil so predstavljeni tuji (26) in avtorji iz književnosti drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti (34). Opazna je osredinjenost samo na tista besedila, ki so predpisana z učnim načrtom.

S tematiko NOB in revolucije je 33 ali 14,87 % besedil. Razporejena so po treh letih izobraževanja. V drugem letu so zaradi zgodovinskega koncepta na vrsti proti koncu leta v poglavjih Književnost NOB in Sodobna književnost, v tretjem pa kljub tematskim jedrom ravno tako proti koncu. Naslovi posameznih jeder opredeljujejo tematiko ali sporočilo, le jedro, ki prinaša tematiko NOB in revolucije, je opredeljeno zvrstno-vrstno (Balade in elegije), to pa je verjetno vplivalo tudi na izbor. V učnem načrtu za četrto leto je ni samo v pregledu ljubezenske lirike, zato bo obravnava časovno nestrjnena in ni mogoče reči, koliko časa ji bo odmerjenega.

NOB in revolucijo tematizirajo:

– v Književnosti 2 (Karel Destovnik-Kajuh: Ljubezenske, Kmetova pesem; Matej Bor: Srečanje, Raztrganci; Matevž Hace: Komisarjevi zapiski; Ivan Goran Kovačić: Jama – 1. spev; Janez Menart: Vojne slike, Povojni portret; Ciril Kosmač: Pomladni dan; Beno Zupančič: Sedmina; Pavle Zidar: Sveti Pavel; Slavko Janevski: Bolečina in bes);

– v Književnosti 3 (Pavel Golia: Balada o nesrečnem doktorju Vladimiru Kantetu; Matej Bor: Njene oči; Edvard Kocbek: Povabilo na ples; Jože Udovič: Balade; Ivan Minatti: Spomin; Cene Vipotnik: Pogreb; Peter Levec: Elegija; Lojze Krakar: Pesnikovo drevo v taborišču smrti; Skender Kulenović: Stojanka mati Knežpoljka; Desanka Maksimović: Krvava bajka; Vasko Popa: Sutjeskine oči; Slavko Janevski: Pesem vojaka dva metra pod zemljo; Blaže Koneski: Težko);

– v učnem načrtu za četrto leto srednjega usmerjenega izobraževanja: (bivanjska tematika: Jure Kaštelan – Tifusarji; tematizacija kmetstva: Ivan Potrč – Lacko in Krefli; nacionalna kultura in svoboda: Miško Kranjec – Za svetlimi obzorji, Ciril Kosmač – Balada o trobenti in oblaku, Mihajlo Lalič – Lelejska gora; sodobna novela in roman: Andrej Hieng – Grob, Peter Božič – Očeta Vincenca smrt).

Zaradi neuskkljenosti z osnovnošolskimi berili se nekateri naslovi ponovijo. Tako kar 10 odstotkov (22) besedil učenci poznajo že iz osnovne šole. Nekaj ponovitev je tudi pri tematici NOB in revolucije. Krvava bajka in Kajuhova Ljubezenska sta v Sedmem berilu, Borovi Raztrganci in Kovačičeva Jama pa v Osmem. Ponovitev sama na sebi ni nič slabega, ker se je med tem doživljajska izkušnost učencev poglobila in senzibilnost ni več enaka prejšnji, toda zaradi skromno odmerjenega časa bi le kazalo razmisliti o spremembi.

Besedila spremljajo literarnozgodovinske, literarnoteoretske in literarnointerpretacijske informacije, ki morebiti prevsiljivo vdirajo v svet učenčevega estetskega doživetja, če so vključene v neustreznem trenutku in se s tem poruši vzajemno delovanje med besedilom, učencem in učiteljem. To pa zahteva od učitelja pri delu z učbenikom veliko inventivnosti in strokovno metodičnega znanja, da bo lahko s notranjo diferenciacijo in individualizacijo pouka razburkal učenčev emocionalni in intelektualni potencial. Ustreznih metodičnih napotkov je v slovenski strokovni literaturi bore malo.

Zastavlja se vprašanje, ali je drobljenje tematike NOB in revolucije na tri leta smotno, kar bi mogoče veljalo tudi za druge teme in avtorje. Prva naloga spoznavanja književnosti je opazovanje literarnega besedila kot umetniške strukture, vendar ga le-to ne sme izolirati od drugih, marveč ga postaviti v odnos do drugih. V sprejetih učbenikih in učnih načrtih se medsebojni odnos vzpostavlja z več vidikov: najprej v odnosu do literarnih besedil svojega obdobja z zgodovinskorazvojnega vidika slovenske književnosti in književnosti drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti; v 3. letu z vidika tematske in zvrstnovrstne sorodnosti; v 4. pa s problemsko ustvarjalno metodo opazujejo tematsko sorodna besedila iz različnih književnih obdobj.

Vprašanje in naloge usmerjajo učence v primerjanje literarnih pojavov, zato gole številke o zastopanosti tematike NOB in revolucije ne povedo dovolj. Podobno je s številčnim razmerjem med slovenskimi in neslovenskimi besedili. Za primerjavo so morebiti povednejši podatki o urah, namenjenih obravnavi književnosti NOB in revolucije. V 2. letu je predvidenih 12, v 3. 14 (od 70), za 4. podatka zaradi razpršenosti po jedrih ni.

Ostaja še vprašanje vrednosti izbranih besedil z estetskega vidika. Slovenske literarne zgodovine, analize in izbori so dodobra prevetrili besedila na temo NOB in revolucije, zato bi lahko za večino besedil ugotovili, kako jih estetsko vrednotijo različni preučevalci književnosti in sestavljavci različnih antologij. Če je uvrstitev v antologijo že potrditev estetske vrednosti besedila, je za izbor v Književnosti mogoče reči, da je dober, ker so skoro vse pesmi vsaj v eni antologiji, pregledane pa so Slovenska lirika 45–65, Pesmi partizanov, Živi Orfej in Svitanja. Seveda pa se je kljub vsemu mogoče vprašati, kaj je avtorje učbenika oziroma načrta vodilo pri odločitvi. Sestavljavci so upoštevali tudi druge kriterije, toda estetskega niso zanemarili. Z idejnega vidika je zanimiva opustitev mobilizacijskih pesmi in upoštevanje predvsem baladne tragike in bolečega liričnega nazrtja v

usodo posameznika in naroda. In ravno skozi grozo vojnih travm se oglašča želja po človekovi pokončnosti, sreči in osmislitvi življenja.

Smotri domačega branja so v učnem načrtu jasno zapisani in poudarjajo vzgojni vidik te dejavnosti. Zato tudi naslovov ne predpisuje, ampak samo svetuje. Pogovor s slavisti s sedmih mariborskih srednjih šol je potrdil uresničevanje načelnih določil. Učitelji skušajo z diferenciranimi nalogami in opuščanjem šablonskih oblik domačega branja učence motivirati za branje in jih vzgajati v dobre bralce. Pri izbiri del se ravna po navodilu, naj se odločajo za temeljna umetniška dela iz različnih časovnih slogov in zvrsti, ki so v učbeniku predstavljena samo z odlomkom. Na eni izmed šol pripravljajo samo referate, preberejo pa vsa v učbeniku predstavljena dela, čeprav jih k temu ne sili nobena formalna obveza. Pouk je organiziran tako, da je učencu sprotno branje nujno potrebno. Pridobljene bralne navade se ukoreninijo in eden izmed najpomembnejših smotrov je dosežen. Seveda pa si takega načina ni mogoče zamisliti kot splošno prakso, ker so motiviranost in tudi sposobnosti različne. V večini primerov učitelji upoštevajo učenčev interes in na nekaterih šolah dopuščajo prosto izbiro del določenih avtorjev, prosto izbiro med več avtorji in njihovimi deli ali pa določenim naslovom učenec doda še delo po lastni izbiri. Z gotovostjo je mogoče reči le to, da je tematika NOB in revolucije pri domačem branju zastopana v drugem letu, sicer pa le izjemoma. Med naslovi so: Ivan Goran Kovačič: Jama; Ciril Kosmač: Pomladni dan, Očka Orel, Balada o trobenti in oblaku; Matej Bor: izbor pesmi; Ivan Minatti: izbor pesmi; Karel Destovnik Kajuh: izbor pesmi; Matej Bor: Raztrganci; Bogo Flander: Meja; Mile Klopčič: Mati; Ivan Potrč: Krefli, Lacko in Krefli; Beno Zupančič: Sedmina; Pavle Zidar: Sveti Pavel.

Posebno pozornost bi kazalo posvetiti vprašanju, koliko je tematika NOB in revolucije prisotna v celotnem vzgojno-izobraževalnem procesu, pri čemer bi bilo potrebno pregle dati predvsem vsebino in namen kulturno-umetniških dejavnosti. To pa izstopa iz naslovnega okvira.

Novi učni načrt za slovenski jezik in književnost v usmerjenem izobraževanju prinaša veliko novega. Vsemu ni mogoče pritrditi in se z obstoječimi rešitvami sprijazniti. Evaluacija učnih načrtov in učbenikov bo pokazala na slabosti, ki jih bo potrebno kar se da hitro odpraviti. Novosti zadevajo tudi tematiko NOB in revolucije, ki se je iz 4. leta preselila v tri leta izobraževanja. Izbrana besedila so potrebna ponovne presoje z vidika zgodovinske in estetske relevantnosti. Učni načrt za književnost in nanj opirajoči se učbeniki so vzgojno-izobraževalni minimum, ki ga dobro motivirani udeleženci izobraževanja, torej učenci in učitelji, morejo in morajo preseči.

Majda Potrata
Pedagoška akademija v Mariboru

SLOVENSKO-SLOVAŠKI SLOVAR

Viktor Smolej: Slovensko-slovaški slovar, Ljubljana, Državna založba Slovenije 1983, 610 str.

Pred nekaj leti smo v našem časopisu pozdravili izid knjige Slovaško-slovenski slovar avtorja V. Smoleja (prim. Slovensko-slovenský slovník, Kultúra slova, 1977, 89 – 91). Veseli nas, da danes lahko poročamo o izidu *Slovensko-slovaškega slovarja* istega avtorja. Ker gre v tem primeru za prvi slovar te vrste, mislimo, da je koristno, če slovaško javnost informiramo o njem tudi v našem časopisu.